

„Díky charakteru finančních nástrojů je možné využívat navracené zdroje na další nové projekty a tím multiplikovat efekty těchto investic.“

Kateřina Neveselá

Rozhovor s Mgr. Kateřinou Neveselou, ředitelkou Odboru řízení a koordinace fondů EU na Ministerstvu pro místní rozvoj ČR, o využívání finančních nástrojů v programovém období 2014–2020.

Co jsou to finanční nástroje a jakou roli hrají v oblasti evropských fondů?

Pokud bych to měla říci úplně zjednodušeně, tak se jedná o jeden ze způsobů poskytování podpory z EU fondů v ČR. Nejedná se o žádnou

novinku, se kterou bychom se nepotkávali již dříve, ale pravdou je, že v ČR jsme byli spíše zvyklí na to, že podpora z fondů EU byla vyplácena formou nevratných dotací. Oproti tomu finanční nástroje představují návratnou formu podpory, která umožňuje vrácené prostředky opa-

kovaně využít. Smyslem finančních nástrojů je podporovat ekonomicky životaschopné projekty a to zejména v oblastech, kde dochází k selhání trhu.

Z vývoje posledních let lze vysledovat, že větší využití finančních nástrojů napříč státy EU bylo spojeno s finanční

krizí. Bylo potřeba nastartovat ekonomiky států, stabilizovat bankovní trh a přijít s novými nástroji, jejichž využití povede zejména k mobilizaci dalšího kapitálu a pracovních sil. Dle mého názoru to bylo také určitým signálem budoucího vývoje kohezní politiky, kdy se jeví, že poskytování podpory pouze formou dotací není z dlouhodobého hlediska finančně udržitelné a je třeba hledat jiné možnosti.

Zmínila jste, že finanční nástroje nebyly dříve moc rozšířeny. Jak jsme na tom nyní, jde ČR s evropskými trendy?

Ve srovnání s ostatními členskými státy EU, např. Francií nebo pobaltskými státy nemůžeme tvrdit, že bychom byli průkopníci v této oblasti. Určité zkušenosti však s jejich využitím již v ČR přeci jen máme. Do velké míry tento stav souvisí zejména s tím, v jakých oblastech bylo v minulosti možné tyto nástroje využít, s celkovou kondicí ekonomiky a okruhem potřeb a prioritních intervencí. Ne všude je totiž možné či vhodné tyto nástroje zavést a aplikovat. Myslím, že pořád existuje řada oblastí, kde jiná forma podpory než dotace nemá smysl, např. oblast veřejných služeb. Také se na tom jistě v případě ČR podílel fakt, že jsme v minulém programovém

„Ve srovnání s předchozím programovým obdobím došlo ze strany EK ke značnému rozšíření možností, jak a kde finanční nástroje využít.“

období hodně energie věnovali do tačným nástrojům, protože evropské fondy byly pro nás stále velmi nové, proto nezbylo mnoho prostoru a zejména času pro širší využití finančních nástrojů.

Přesto finanční nástroje byly v ČR zavedeny již v minulém programovém období...

Ano, ve třech operačních programech se podařilo vybudovat několik finančních nástrojů s alokací přes 7 mld. Kč. Například nástroj Jessica v programech IOP a ROP Moravskoslezsko, či nástroj Jeremie v operačním programu Podnikání a inovace. Z těchto nástrojů je podpora čerpána i v dnešních dnech.

Pojďme trochu nahlédnout pod pokličku finančních nástrojů. Jak konkrétně jsou finanční nástroje poskytovány?

Jak už jsem zmínila, je to vlastně způsob podpory, kterou je možné poskytovat na investice, a to ve formě půjček, záruk, rizikového kapitálu, subvencí úrokových sazeb nebo poplatku za záruku. Tyto formy lze dále také kombinovat s technickou podporou, která je v rámci operačních programů poskytována za účelem pokrytí nákladů na jejich řízení. Pokud to mám říct trochu li-

dověji, tak finanční nástroje jsou podobné např. hypotékám, kdy je vám za určitých podmínek poskytnut úvěr a následně ho pak splácíte. Samozřejmě je to velmi zjednodušený příklad, neboť například záruky a další produkty fungují odlišně.

Zdá se, že finanční nástroje jsou velmi podobné komerčním produktům, které jsou běžně poskytovány. Nevytváří finanční nástroje konkurenci v této oblasti?

Je pravdou, že toto by se na první pohled mohlo zdát. Nicméně smyslem finančních nástrojů je zaměřit se na ty oblasti, kde dochází k tržnímu selhání a podporovat takové projekty, které by za normálních okolností podporu v komerční sféře nezískaly. A to už z důvodu vysoké rizikovitosti těchto investic, typu investora a jeho finančního zdraví, délky jejich realizace apod. To znamená, že finanční nástroje by měly být nastaveny tak, aby nenarušovaly soutěž a rovnováhu na trhu.

Jaká je výhoda tohoto typu podpory oproti běžným dotacím? Proč bychom měli o finančních nástrojích vůbec uvažovat?

To není jednouchá otázka. Jak dotace, tak finanční nástroje mají své výhody a nevýhody. Nicméně, co bych možná u finančních nástrojů vypíchla jako plus, je nižší administrativní zátěž pro konečné příjemce. Je zde také větší pravděpodobnost, že pokud je váš projekt životaschopný, bude podpořen. V případě dotací často dochází k soutěži a ne

na všechny kvalitní projekty se dostane. Díky charakteru finančních nástrojů je také možné využívat navrácené zdroje na další a další nové projekty a tím multiplikovat efekty těchto investic.

Na druhou stranu bych řekla, že finanční nástroje kladou větší důraz na plánování investic na úrovni příjemců, neboť ti daleko více než u dotací vstupují do projektu vlastními zdroji. Toto ovšem nepovažuji za nijak škodlivé, spíše naopak, v daleko větší míře tak bude zaručena udržitelnost investic a tím i jejich efektivita.

Jak vidíte budoucnost finančních nástrojů?

Co vnímám jako velmi pozitivní, je fakt, že sama Evropská komise zaznamenala potřebu širšího využití těchto nástrojů na evropské úrovni a došlo ve srovnání s předchozím programovým obdobím ke značnému rozšíření možností, jak a kde tyto nástroje využít. To i nám umožní se na tuto oblast zaměřit více komplexně. V ČR je v současné době zvažováno využití finančních nástrojů zejména v oblasti podpory malých a středních podniků (MSP), energetické účinnosti nebo výzkumu a vývoje. Mohli bychom touto formou podpory poskytnout více než 13 mld. Kč.

Může využívání finančních nástrojů nějak ovlivnit Brexit?

S odchodem Velké Británie z EU se dá očekávat zásadní výpadek pří-

spěvku do rozpočtu EU a tím i snížení „národních obálék“ do budoucna. Také lze vysledovat určitou snahu zejména „čistých plátců“, aby vznikly samostatné nástroje přímo řízené ze strany Evropské komise, které odčerpávají finanční prostředky z kohezní politiky. Např. Evropský fond pro strategické investice nebo Nástroj pro propojení Evropy. Finanční nástroje tak nyní představují nástroj Kohezní politiky k tomu, jak zajistit, aby finanční prostředky této politiky zůstaly v národních ekonomikách a bylo možné je využívat opakovaně i v budoucnu. Z tohoto důvodu se domnívám, že bychom se měli pokusit je využít v širší míře, než tomu bylo dříve. Do budoucna bychom se měli zaměřit právě na možnosti propojení dotací a finančních nástrojů v rámci dílčích projektů, tj. realizace integrovaných řešení.

Vy, jako národní koordinátor EU fondů, jistě můžete situaci v ČR v této oblasti ovlivnit. Co máte tedy v plánu a jaké jsou Vaše představy do budoucna?

V posledních letech jsme se zaměřili zejména na šíření povědomí o finančních nástrojích jako nové formě podpory, sdílení informací a přenos praxe z jiných členských států. Uspořádali jsme několik národních konferencí na toto téma a setkání s experty z několika okolních států. V této naší aktivitě budeme i nadále pokračovat. Pro následující měsíce připravujeme seminář s Evropskou investiční bankou jakožto hlavním hráčem na tomto poli na evropské úrovni.

EK v září publikovala balíček návrhů ke zjednodušení kohezní politiky, které se dotýkají také finančních nástrojů, takže také koordinujeme pozici ČR v této věci. Na co bychom se měli zaměřit do budoucna je nastavení pravidel pro období po roce 2020 tak, abychom zvýšili atraktivitu kohezní politiky a tím i finančních nástrojů vůči nástrojům přímo řízeným ze strany EK a předcházeli tak „kanibalismu“ mezi jednotlivými nástroji. Naopak by úvahy měly směřovat k větší harmonizaci pravidel a propojení těchto nástrojů, a to nejen z pohledu pravidel ale také zejména reálné praxe. Osobně si dovoluji představit, že v ČR by mohlo dojít v budoucnu k propojení Evropských strukturálních a investičních fondů a přímo řízených nástrojů. Tímto směrem se také v budoucnu chceme orientovat.